

ZNAČAJ PODSTICAJA ZA RAZVOJ POLJOPRIVREDE REPUBLIKE SRBIJE

Miloš DIMITRIJEVIĆ¹

Apstrakt

Imajući u vidu da je poljoprivreda veoma bitan sektor privrednog razvoja Republike Srbije, podsticaji u agraru su od izuzetnog značaja. Najveće učešće u ovim podsticajima imaju direktna plaćanja, a u okviru njih podsticaji za stočarsku proizvodnju. Iako biljna proizvodnja dominira u odnosu na stočarsku, podsticaji za stočarstvo su znatno veći. Komparativnom metodom je posmatrano kretanje podsticaja za biljnu, stočarsku i organsku proizvodnju u odnosu na njihovu proizvodnju i izoz. Ustanovljeno je da se trend rasta podsticaja u agraru odražava na poljoprivrednu proizvodnju i izvoz. Promene u podsticajima se odražavaju na biljnu proizvodnju i izvoz, dok to nije slučaj kod važnijih biljnih proizvoda. Podsticaji u stočarstvu se odražavaju na proizvodnju, ali ne i na izvoz. Podsticaji organskoj proizvodnji su doveli do porasta površine pod organskom proizvodnjom, ali ne i proizvodnje bitnih organskih proizvoda. Zato se preporučuju adekvatni mehanizmi namenskog praćenja podsticaja, kao i njihovo kontinuirano povećanje, kako bi se postigli željeni rezultati.

Ključne reči: *podsticaji u agraru, poljoprivredna proizvodnja, izvoz, Republika Srbija*

JEL: *E23, O13, O31, Q17*

¹ Miloš Dimitrijević, dr, Naučni saradnik, Ekonomski fakultet Univerziteta u Kragujevcu, Srbija, Liceja Kneževine Srbije 3, 34000 Kragujevac, Srbija, tel: 065/9890625, E-mail: mdimitrijevic@kg.ac.rs, ORCID (<https://orcid.org/0000-0002-7922-8299>)

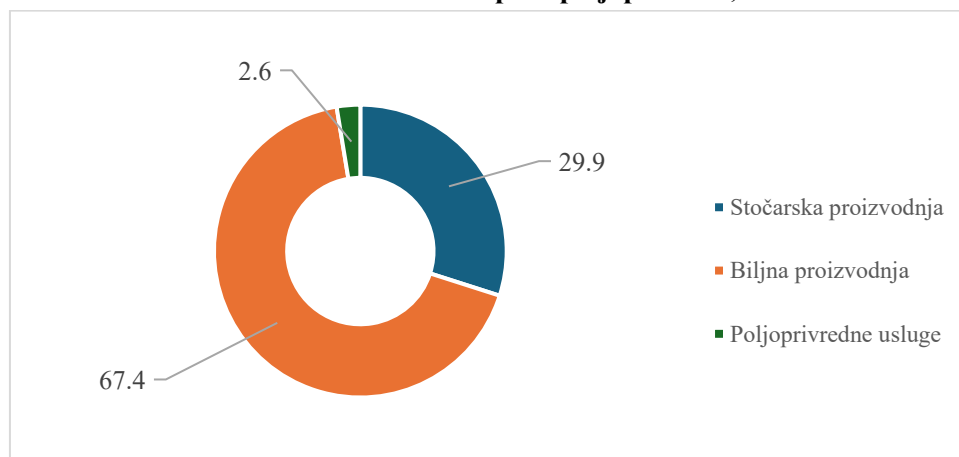
UVOD

Poljoprivreda je veoma značajan sektor privrednog razvoja Republike Srbije posmatrajući visok udeo u BDP-u (2022. godine 5.34%, 2023. godine 3.79%, 2024. godine 3,15%) i ukupnoj zaposlenosti (2023. godine iznosio 19.16%) (WDI, 2025), kao i udeo poljoprivrednih proizvoda u ukupnom izvozu (2024. godine iznosio 17,63%) (ITC, 2025). Na osnovu ovih vrednosti može se zaključiti da je značaj poljoprivrede za srpsku ekonomiju daleko veći od npr. zemalja EU gde su ove vrednosti niže. Iako postoje i brojni problemi u srpskoj poljoprivredi od usitnjenog zemljišta, niske produktivnosti, nepovoljne strukture izvoznih proizvoda jer se uglavnom izvoze proizvodi niže faze prerade i sa nižom dodatom vrednošću, neiskorišćenih preradjivačkih kapaciteta, itd., poljoprivredni sektor, kao i pojedini poljoprivredni proizvodi ipak uspevaju da se istaknu prema konkurentosti (Dimitrijević i dr., 2025).

Poljoprivreda ima veći značaj za zemlje u razvoju u odnosu na razvijene zemlje. To se ogleda i prema udelu poljoprivrede u BDP-u i zaposlenosti (Van Arendonk, 2015). Značaj poljoprivrede za ekonomski rast varira sa stepenom razvijenosti ekonomije, pa tako udeo poljoprivrede u ekonomskom razvoju opada sa ekonomskim razvojem zemlje (Milošević & Milić, 2024). Iako je njen udeo u ekonomskom razvoju, tj. BDP-u i zaposlenosti Republike Srbije relativno visok, on beleži tendenciju pada (Dimitrijević i dr., 2023). Uočava se značajan pad udela poljoprivrede u BDP-u od 2022. godine. Međutim, udeo poljoprivrede u BDP-u i zaposlenosti je značajno veći u odnosu na EU, dok je sa druge strane produktivnost poljoprivrede Republike Srbije dosta niža (Dimitrijević, 2023).

Na osnovu svega se ističe da je poljoprivredna proizvodnja veoma važan sektor srpske ekonomije, naročito posmatrajući visok udeo u bruto dodatnoj vrednosti (BDV) i ukupnoj zaposlenosti. Kao značajan problem se ističe usitnjenost poljoprivrednih parcela, s obzirom da u ukupnom udelu dominiraju poljoprivredna gazdinstva do 5 hektara. Takodje, biljna proizvodnja dominira u ukupnoj poljoprivrednoj proizvodnji Republike Srbije što je odraz manje razvijenog sektora (Stojanović, 2022).

Grafikon 1. Struktura autputa poljoprivrede, 2023.

Izvor: RZS, Ekonomski računi poljoprivrede (2023)

Na osnovu Grafikona 1 se zaključuje da biljna proizvodnja dominira u odnosu na stočarsku, dok poljoprivredne usluge zauzimaju mali procenat učešća u strukturi proizvodnje poljoprivrednih dobara i usluga.

Najvažniji izvozni poljoprivredni proizvodi Republike Srbije su voće, među kojima zamrznute maline i sveže jabuke, kao i žitarice, među kojima kukuruz i pšenica (ITC, 2025).

Republika Srbija ima značajne resurse za razvoj poljoprivredne proizvodnje. Međutim, poljoprivreda i dalje ne ostvaruje adekvatne rezultate shodno uslovima za njen razvoj. Zato razvojna strategija poljoprivrede mora biti zasnovana na povećanju izvoza poljoprivredno-prehrambenih proizvoda i promeni strukture proizvodnje ka proizvodima više faze prerade, kao i ekološki zdravoj hrani, kako bi se povećala konkurentnost i stvorila nova vrednost (Mitrović i dr., 2017).

Organska proizvodnja je put ka održivom razvoju poljoprivrede. Međutim, Republika Srbija još uvek ima male površine pod organskom proizvodnjom u poredjenju sa razvijenim zemljama i EU, što dovodi do zaključka da takva poljoprivredna proizvodnja nije održiva (Simin i dr., 2019). Srbija ne podstiče dovoljno aktivnosti vezane za održivu poljoprivredu. Širenje organske poljoprivrede i integracija u širi strateški okvir kao što su ciljevi održivog razvoja može pomoći u razvoju održive poljoprivrede, kao i proizvodnji zdrave i bezbedne hrane uz očuvanje životne sredine (Šeremešić i dr., 2024).

Postoje istraživanja koja pokazuju značaj subvencija u poljoprivredi za povećanje izvoza (Tong i dr., 2019), poljoprivredne proizvodnje (Vozarova & Kotulic, 2016), kao i produktivnosti rada (Mamun, 2024). Porast subvencija, se pored uticaja na porast produktivnosti u poljoprivredi (Garrone i dr., 2019), pozitivno odražava na prihode farmera (Očić i dr., 2018) i njihovu profitabilnost (Bojnec & Latruffe, 2013) kao i razvoj celokupnog poljoprivrednog sektora (Trendov i dr., 2017). Porast subvencija za inpute u poljoprivredi Republike Srbije je uticalo na unapredjenje produktivnosti i konkurentnosti biljne proizvodnje, što se dalje odražava i na porast proizvodnje i kvaliteta poljoprivrednih proizvoda (Munćan & Božić, 2013). Dominantna forma budžetskih transfera su upravo subvencije za inpute, što je karakteristično za zemlje u razvoju. Podrška poljoprivredi se odražava kroz prihode farmera i na ekonomsku i socijalnu održivost poljoprivrednih gazdinstava. Zato je neophodno konstantno uskladjivanje poljoprivredne politike Republike Srbije sa zajedničkom poljoprivrednom politikom EU (CAP – Common Agriculture Policy) (Đurić i dr., 2019).

Predmet rada je da se sagledaju podsticaji u poljoprivrednoj proizvodnji, dok je cilj da se utvrdi kretanje proizvodnje i izvoza najvažnijih poljoprivrednih proizvoda u odnosu na kretanje podsticaja Republike Srbije. Na osnovu predmeta i cilja istraživanja je definisana sledeća hipoteza istraživanja:

H₁: Porast podsticaja u poljoprivredi se odražava na porast poljoprivredne proizvodnje i izvoza najvažnijih poljoprivrednih proizvoda Republike Srbije.

Strukturu rada prati pregled literature, metodologija, kao i rezultati i diskusija. Ovaj deo je podeljen u četiri celine kroz koje se prati kretanje poljoprivredne proizvodnje u odnosu na kretanje subvencija u poljoprivredi, zatim značaj podsticaja za biljnu i

stočarsku proizvodnju i na kraju se ispituje značaj podsticaja za organsku proizvodnju, s obzirom na njen značaj za očuvanje životne sredine i brojne perspektive razvoja.

PREGLED LITERATURE

S obzirom da je poljoprivreda značajna delatnost u Republici Srbiji zemlja vodi politiku njenog podsticanja kroz poljoprivredni budžet. Odluka o formiranju poljoprivrednog budžeta je usvojena 1995. godine, a prva sredstva su raspodeljena 1996. godine. Poljoprivredni budžet je zamišljen kao državna podrška poljoprivredi. Njegovi glavni ciljevi su rast proizvodnje, produktivnosti, izvoza, kvaliteta proizvoda, rast životnog standarda, ekološka zaštita, razvoj rurlanih područja i sl. (Kuzman i dr., 2017).

Struktura poljoprivrednog budžeta se odnosi na sledeće podsticaje (Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede - Uprava za agrarna plaćanja, 2025):

1. direktna plaćanja;
2. mere ruralnog razvoja;
3. kreditnu podršku u poljoprivredi;
4. posebne podsticaje;
5. IPARD podsticaje.

U zemljama poput Srbije gde poljoprivreda značajno doprinosi ekonomskom razvoju podsticaji su od izuzetnog značaja. Na taj način poljoprivredna gazdinstva i preduzeća mogu povećati proizvodnju i kvalitet svojih proizvoda. Direktna plaćanja se upravo odnose na podsticaj poljoprivredne proizvodnje i poboljšanja kvaliteta života u ruralnim sredinama. Mere ruralnog razvoja se odnose na poboljšanje životnog standarda u ruralnim i urbanim sredinama. Posebni podsticaji se odnose na oblik stimulacije poljoprivredne proizvodnje i ruralnog razvoja, dok se kreditna podrška odnosi na isplatu finansijskih sredstava korisnicima kako bi se olakšao pristup pravu na korišćenje kredita (Zubovic & Jovanovic, 2021).

Direktna plaćanja imaju najveće učešće u podsticajima u okviru poljoprivrednog budžeta. Mere agrarne politike mogu doprineti modernizaciji poljoprivredne proizvodnje, što bi uticalo i na povećanje životnog standarda poljoprivrednih proizvođača. Podrška poljoprivrednim proizvođačima iz budžeta Republike Srbije može doprineti povećanju konkurentnosti i održivosti proizvodnje (Grujić Vučkovski i dr., 2019).

METODOLOGIJA

Istraživanje je sprovedeno na teritoriji Republike Srbije za vremenski period od 2016-2023. godine, shodno dostupnosti podataka, kroz četiri različite celine. U istraživanju su korišćeni sekundarni podaci Ministarstva finansija, Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede, Republičkog zavoda za statistiku (RZS), kao i podaci sa International Trade Map (ITC). Prvo je u posmatranom vremenskom periodu

ispitana struktura poljoprivrednog budžeta i posmatrano kretanje subvencija u poljoprivredi u odnosu na kretanje poljoprivredne proizvodnje i izvoza. Zatim je posmatrano kretanje podsticaja za biljnu proizvodnju u odnosu na ukupnu biljnu proizvodnju i značajne grupacije proizvoda, poput žitarica i voća, kao i u odnosu na njihov izvoz. U istom delu je posmatrano i kretanje podsticaja važnijim biljnim kulturama u odnosu na njihovu proizvodnju i izvoz. U trećem delu istraživanja su ispitani podsticaji u stočarstvu u odnosu na proizvodnju i izvoz. Na kraju, u četvrtom delu su posmatrani podsticaji u organskoj proizvodnji, kako ukupni, tako i podsticaji u organskoj biljnoj i stočarskoj proizvodnji, u odnosu na organsku biljnu proizvodnju i važnije organske proizvode, kao i organsko stočarstvo.

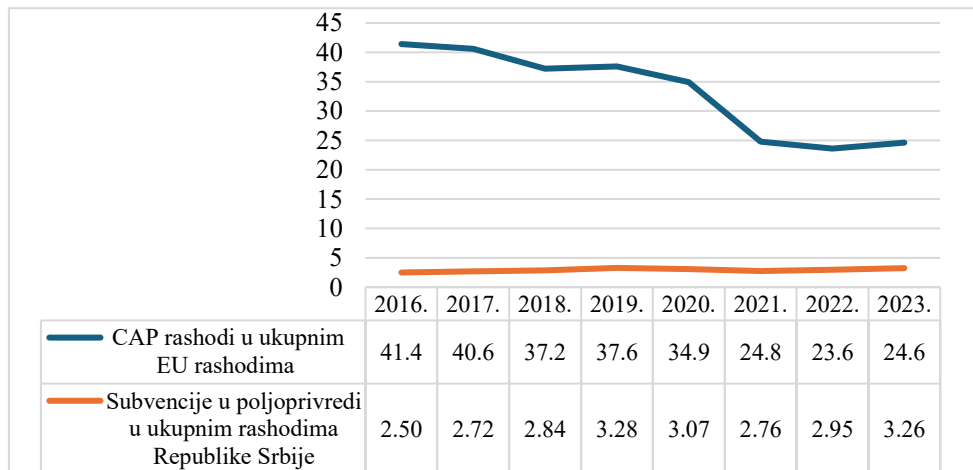
Primenom komparativne i kvantitativne metode istraživanja je vršeno poredjenje podsticaja u poljoprivredi sa kretanjem poljoprivredne proizvodnje i izvoza kako ukupno, tako i u biljnoj, stočarskoj, i organskoj proizvodnji, dok se primenom kvalitativne i deskriptivne analize došlo do zaključaka i preporuka za pravilnu upotrebu budućih podsticaja u poljoprivredi Republike Srbije.

REZULTATI I DISKUSIJA

Značaj subvencija za poljoprivrednu proizvodnju

U okviru ovog dela je prvo utvrđeno učešće subvencija u poljoprivredi u budžetu Republike Srbije, kao i učešće izdataka za CAP u budžetu EU.

Grafikon 2. Subvencije u poljoprivredi u budžetu Republike Srbije vs. EU

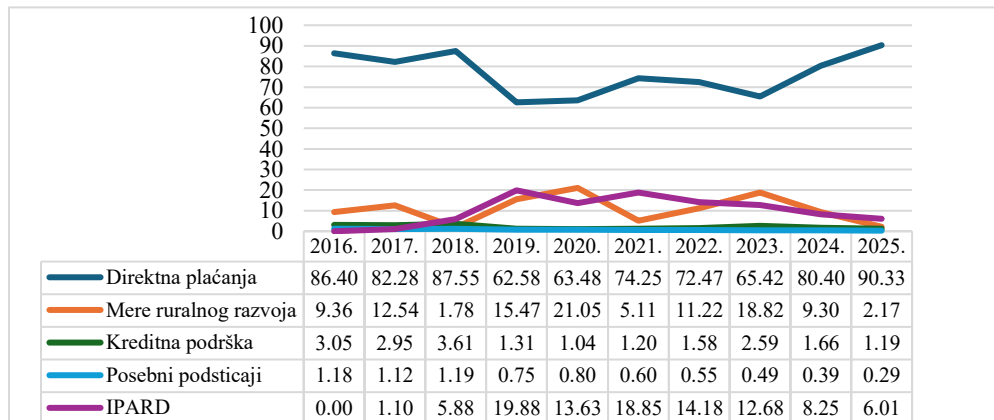
Izvor: European Commission (2025); Ministarstvo finansija, Zakon o budžetu za posmatrane godine

Sa grafikona 2 se uočava značajno veće izdvajanje za podsticaje u poljoprivredi EU u odnosu na Republiku Srbiju gde je učešće subvencija u poljoprivredi u ukupnim rashodima na znatno nižem nivou i beleži oscilacije iz godine u godinu. Međutim, uočava se porast subvencija u poljoprivredi Republike Srbije u apsolutnim iznosima iz godine u godinu, što je uticalo i na porast poljoprivredne proizvodnje i BDV poljoprivrede (Dimitrijević, 2023). Udeo CAP u ukupnim rashodima se u poslednjih

40 godina sa 73,2% u 1980. godini smanjio na oko 24,6% u 2023. godini. Ovaj pad se nastavio i nakon uzastopnih proširenja EU (European Commission, 2025).

Dalje je posmatrana struktura agrarnog budžeta Republike Srbije kako bi se utvrdilo učešće različitih kategorija, tj. podsticaja u njemu, dok su na kraju ovog dela uporedjene subvencije u poljoprivredi u odnosu na poljoprivrednu proizvodnju i izvoz.

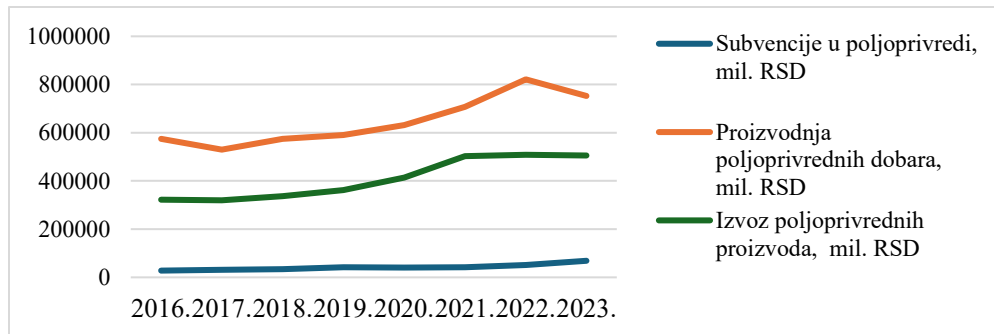
Grafikon 3. Struktura poljoprivrednog budžeta

Izvor: Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede, Uprava za agrarna plaćanja, (2025)

Sa grafikona 3 se zaključuje da se najveći deo agrarnog budžeta (učešće u %) odnosi na direktna plaćanja koja imaju tendenciju rasta, naročito u poslednje dve godine. Posle toga se izdvajaju mere ruralnog razvoja i IPARD podsticaji, kao i kreditna podrška, dok su na kraju posebni podsticaji. Direktna plaćanja se odnose na biljnu i stočarsku proizvodnju, kao i regrese (Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede, Uprava za agrarna plaćanja, 2025).

Grafikon 4. Subvencije u poljoprivredi vs. proizvodnja i izvoz poljoprivrednih proizvoda

Izvor: Ministarstvo finansija, Zakon o budžetu (2025); RZS (2024); ITC (2025)

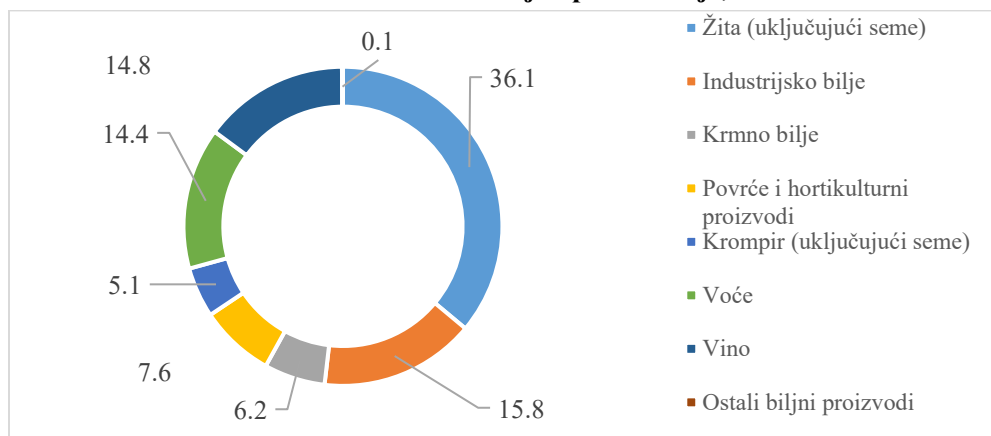
Na osnovu Grafikona 4 se zaključuje da su subvencije u poljoprivredi u posmatranom periodu rasle, što je pratilo i porast proizvodnje poljoprivrednih dobara, kao i izvoza poljoprivrednih proizvoda. Na osnovu iznetog se zaključuje da su se subvencije

pozitivno odrazile na poljoprivredni sektor Republike Srbije. S obzirom da se beleže značajne mere podrške države agraru one treba da budu konstantne kako bi se povećala konkurentnost celokupnog agobiznis sektora (Dimitrijević, 2024).

Značaj podsticaja za biljnu proizvodnju

Dosadašnjim istraživanjem je utvrđeno da biljna proizvodnja u velikom procentu dominira u odnosu na stočarsku proizvodnju.

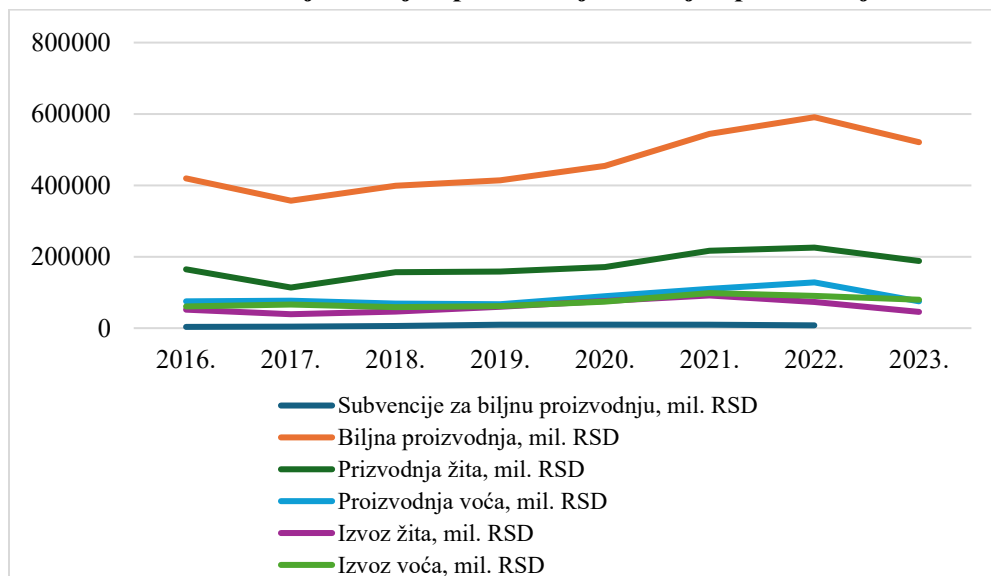
Grafikon 5. Struktura biljne proizvodnje, 2023.

Izvor: RZS, *Ekonomski računi poljoprivrede (2023)*

Na osnovu Grafikona 5 se zaključuje da u biljnoj proizvodnji dominiraju žita, voće i vino, prema kategorizaciji RZS.

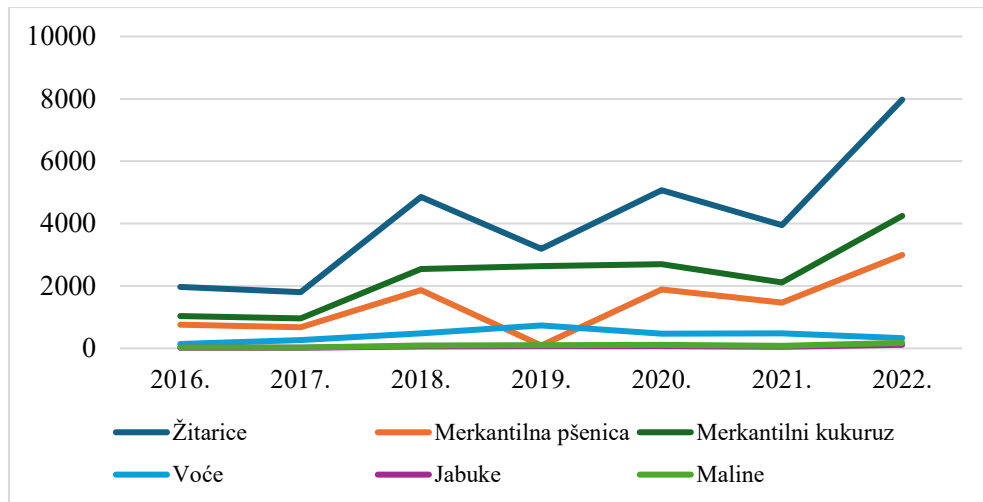
Grafikon 6. Subvencije za biljnu proizvodnju vs. biljna proizvodnja i izvoz

Izvor: *Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede, Uprava za agrarna plaćanja, (2025); RZS (2024); ITC (2025)*

Sa grafikona 6 se uočava da su podsticaji biljnoj proizvodnji imali tendenciju rasta do 2022. godine. Tu tendenciju rasta je pratila kako ukupna biljna proizvodnja, tako i proizvodnja žitarica i voća, kao i njihov izvoz. Međutim, poslednje godine dolazi do smanjenja podsticaja biljnoj proizvodnji što se odmah odrazilo, tj. došlo je do pada, i na ukupnu biljnu proizvodnju, proizvodnju žitarica i voća, kao i njihov izvoz. Iz ovoga se zaključuje kako se podsticaji biljnoj proizvodnji u velikoj meri odražavaju na samu biljnu proizvodnju i njen izvoz.

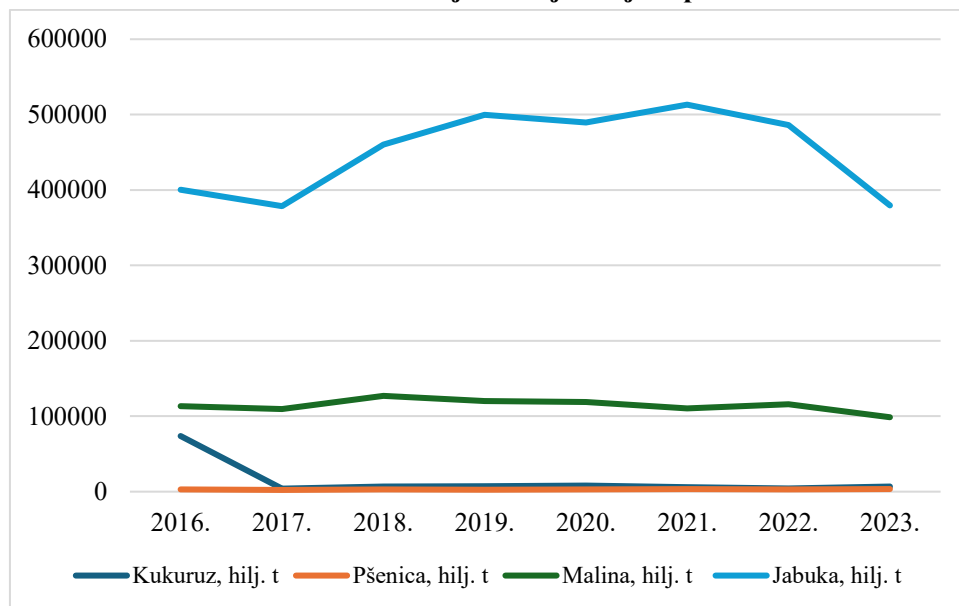
Grafikon 7. Podsticaji važnijim biljnim proizvodima, mil. RSD

Izvor: Ministarstvo finansija, Pregled isplaćenih podsticaja po šiframa biljnih kultura, Interni dokument (2025)

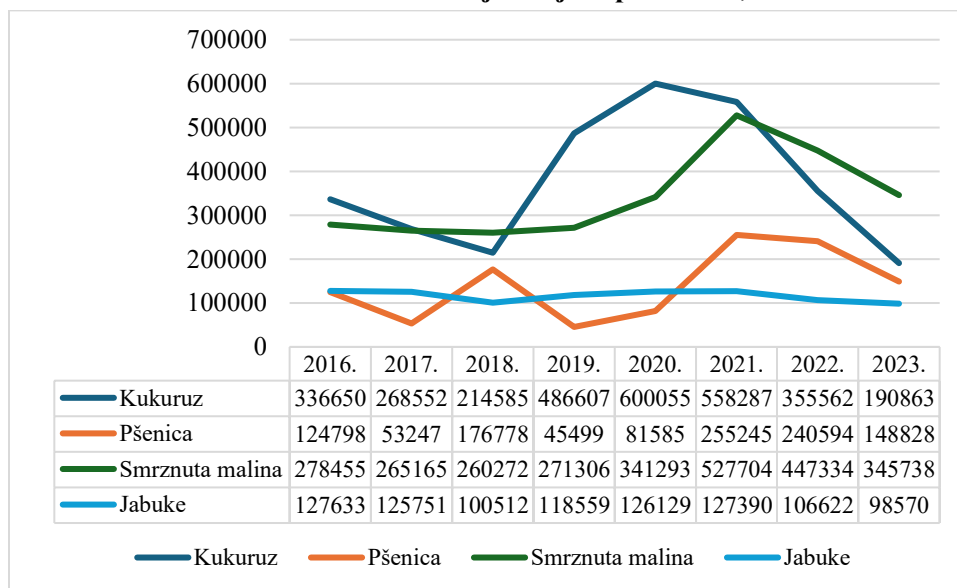
Na osnovu Grafikona 7 dolazi se do zaključka da su podsticaji važnijim biljnim kulturama imali ciklično kretanje sa tendencijom rasta. Podsticaji žitaricama su dostigli rekordni iznos u poslednje posmatranoj 2022. godini. Takodje, podsticaji merkantilnom kukuruzu i pšenici su takodje u ovoj godini dostigli rekordne iznose. Inače, u okviru žitarica najviše se podsticaja izdvaja upravo za kukuruz i pšenicu (Ministarstvo finansija, Pregled isplaćenih podsticaja po šiframa biljnih kultura, Interni dokument). Što se voća tiče i ovi podsticaji su imali tendenciju rasta, ali sa padom u poslednje posmatranoj 2022. godini. Ovde se po podsticajima posle podsticaja proizvodnji šljiva izdvajaju upravo podsticaji dati proizvodnji malina i jabuka (Ministarstvo finansija, Pregled isplaćenih podsticaja po šiframa biljnih kultura, Interni dokument). Ovi podsticaji su takodje imali tendenciju rasta sa dostignutim rekordnim iznosima u poslednje posmatranoj 2022. godini.

Prema izvozu, u okviru žitarica najznačajniji poljoprivredni proizvodi su kukuruz i pšenica, dok su kod voća to smrznute maline i jabuke (ITC, 2025). Međutim, prema proizvodnji i broju zasadenih stabala kod voća je situacija malo drugačija, pa je najzastupljenija šljiva, a zatim slede jabuka, višnja i malina. Povećanjem kvantiteta i kvaliteta ovih proizvoda, kao i državne podrške može da se utiče na povećanje konkurentnosti domaće proizvodnje i razvoj ruralnih područja (Milić i dr., 2011).

Grafikon 8. Proizvodnja važnijih biljnih proizvoda

Izvor: RZS (2024)

Kod proizvodnje važnijih poljoprivrednih proizvoda (Grafikon 8) je bilo dosta oscilacija u posmatranom vremenskom periodu. Najveći pad je zabeležen u proizvodnji kukuruza posle 2016. godine. Kukuruz i pšenica u poslednjoj godini beleže porast proizvodnje, dok malina i jabuka beleže pad u proizvodnji u 2023. godini.

Grafikon 9. Izvoz važnijih biljnih proizvoda, 000 \$

Izvor: ITC (2025)

Na osnovu Grafikona 9 se takodje uočavaju velike oscilacije u izvozu značajnih agrarnih proizvoda, a od 2021. godine se uočava pad kod izvoza svih posmatranih biljnih proizvoda.

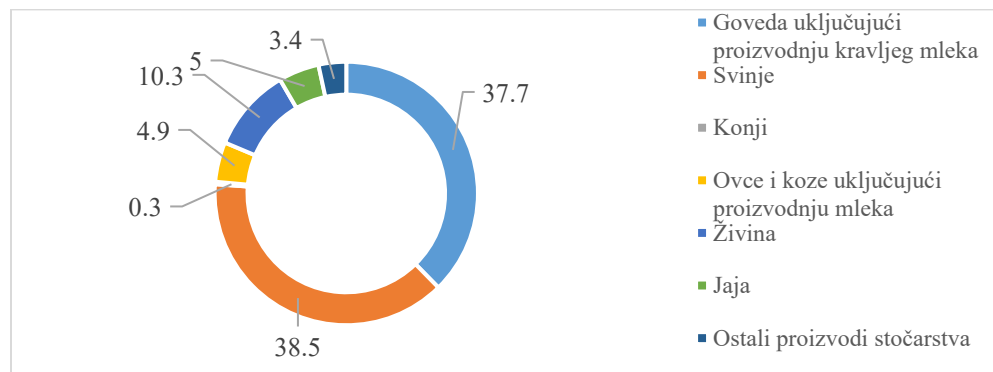
Podsticaji u biljnoj proizvodnji se u značajnoj meri odražavaju na ukupnu biljnu proizvodnju i izvoz, imajući u vidu porast biljne proizvodnje i izvoza kada su podsticaji rasli i pad kada su opali. Slično je i kod važnijih biljnih proizvoda kod žitarica. S obzirom da su podsticaji beležili oscilacije isto je bilo i sa proizvodnjom tih biljnih proizvoda. Prema prikazanim podacima porast podsticaja za pšenicu i kukuruz (grafikon 7) i dostizanje rekordnog iznosa (2022. godine) uslovio je i porast proizvodnje naredne godine (grafikon 8), dok porast podsticaja za malinu i jabuke (grafikon 7) iste godine nije doveo do rasta proizvodnje, već je zabeležen pad naredne godine (2023.) (grafikon 8). Što se izvoza tiče nije zabeleženo delovanje podsticaja.

Mere direktne podrške ratarskim usevima, tj. subvencije, odnosno regresiranje inputa za ratarsko-povrtarsku proizvodnju, kao instrument agropolitike su se pokazale stimulativnim, posebno za male proizvođače, čime se poboljšava i ekonomski položaj ovih proizvođača. Međutim, ove mere podrške treba da rastu da bi se održala konkurentnost u dužem vremenskom periodu, kao i na tržištima susednih zemalja (Munćan & Božić, 2013).

Značaj podsticaja za stočarsku proizvodnju

U okviru poljoprivredne proizvodnje stočarska u velikom procentu zaostaje za biljnom proizvodnjom, s obzirom da zauzima 29,9%, dok biljna čini **67,4%** ukupne poljoprivredne proizvodnje (RZS, Ekonomski računi poljoprivrede, 2023).

Grafikon 10. Struktura stočarstva, 2023

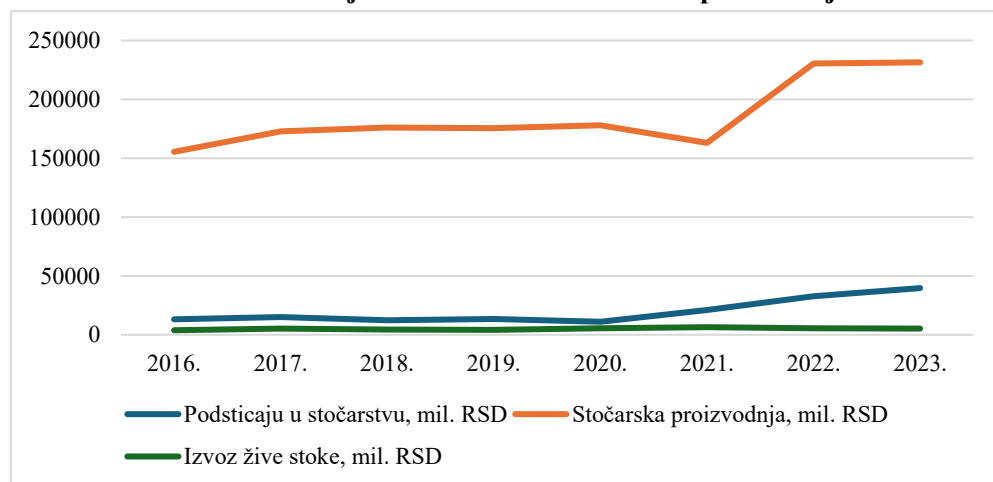
Izvor: RZS, Ekonomski računi poljoprivrede (2023)

Na osnovu Grafikona 10 se zaključuje da u stočarskoj proizvodnji dominantnu ulogu imaju svinje i goveda.

Podsticaji u stočarstvu obuhvataju (Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede, Uprava za agrarna plaćanja, 2025): premiju za mleko; podsticaje za kvalitetne priplodne mlečne krave, kvalitetne priplodne tovnice krave i bikove, krave dojilje, kvalitetne priplodne krmače i nerastove, kvalitetne priplodne ovce i ovnovce, koze i jarčeve, roditeljske kokoške teškog tipa, roditeljske kokoške lakog tipa, roditeljske ćurke, kvalitetne priplodne matice ribe šarana i kvalitetne priplodne

matice ribe pastrmke; podsticaje za tov junadi, tov jagnjadi, tov jaradi i tov svinja; podsticaje za krave dojlje; podsticaje za košnice pčela; podsticaje za krave za uzgoj teladi za tov; i podsticaje za konzumnu ribu.

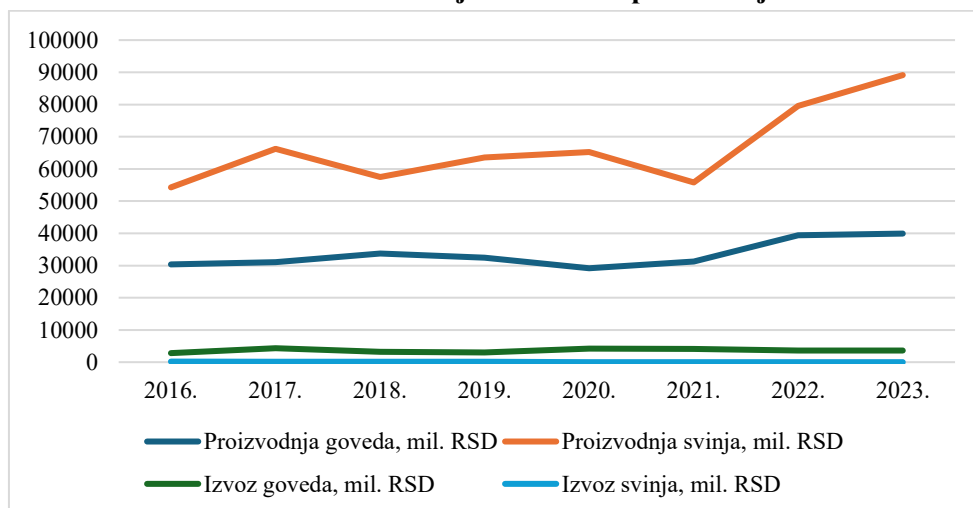
Grafikon 11. Podsticaji u stočarstvu vs. stočarska proizvodnja i izvoz

Izvor: Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede, Uprava za agrarna plaćanja, (2025); RZS (2024); ITC (2025)

Na osnovu Grafikona 11 se uočava da su podsticaji u stočarstvu rasli, naročito poslednjih godina, što se odrazilo i na porast stočarske proizvodnje, ali ne i na izvoz žive stoke, koji je čak i opao.

Grafikon 12. Značajna stočarska proizvodnja

Izvor: RZS (2024); ITC (2025)

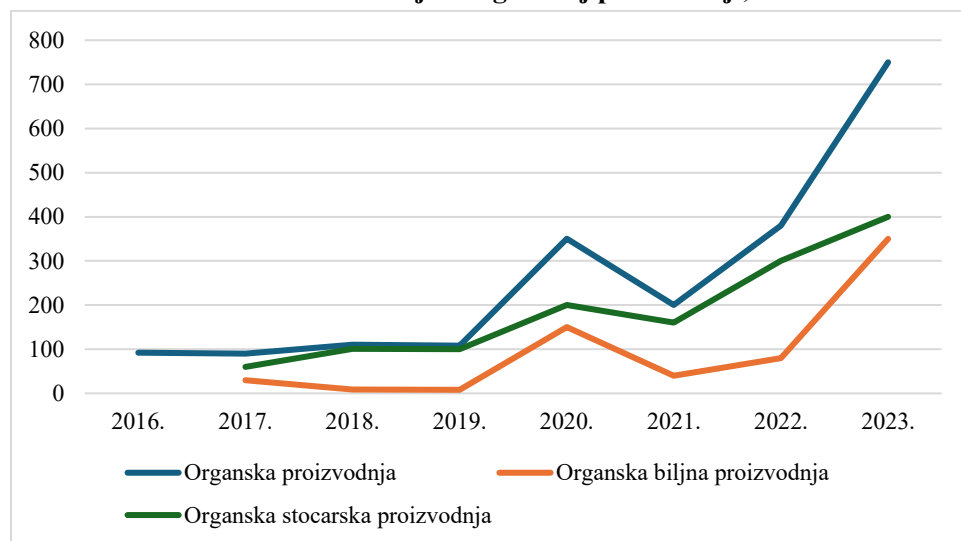
Na osnovu Grafikona 12 se uočava trend u porastu značajne stočarske proizvodnje, tj. porast u vrednosti proizvodnje goveda i svinja. Međutim, taj trend nije ispraćen i u izvozu, koji je čak u padu, naročito kod izvoza svinja.

Zaključuje se da je porast podsticaja u stočarstvu ispraćen porastom stočarske proizvodnje, ali ne i izvoza. Podsticaji u stočarstvu su u posmatranom periodu bili veći od podsticaja datih biljnoj proizvodnji. Takođe, podsticaji stočarstvu su rasli u većem procentu (Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede, Uprava za agrarna plaćanja, 2025). I u ranijem periodu je napravljen snažan konceptualni pomak u favorizovanju stočarstva, što se tiče podrške poljoprivrednim proizvođačima. Čak i kada su podsticaji, tj. direktna plaćanja biljnoj proizvodnji smanjivani, u stočarstvu su rasli (Bogdanov i dr., 2013).

Značaj podsticaja za organsku proizvodnju

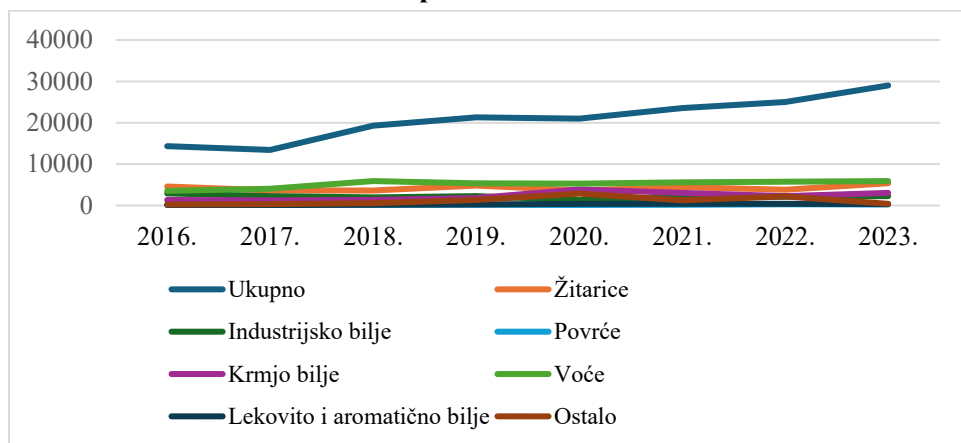
Republika Srbija mora da koristi podsticaje kako bi stvorila ordžive i konkurentne organske proizvode i za tržište Evropske unije (EU) (Milošević i dr., 2020). Podsticaji za organsku proizvodnju u Srbiji su uvedeni 2004. godine, a sa finansijskom podrškom se počelo 2005/2006. Od 2014. do 2020. podsticaji za organsku proizvodnju biljaka su povećani za različite procenete, i to 40, 70, 120 i 400% više u odnosu na podsticaje za biljnu proizvodnju, tj. konvencionalnu proizvodnju, dok su podsticaji u stočarstvu povećani za 40% tokom ovog perioda. Evolucija podsticaja za organsku proizvodnju ističe napore vlasti da promovise održivu poljoprivredu i ruralni razvoj (Tomaš Simin i dr., 2024). Samim tim se ovi podsticaji svrstavaju u okviru očuvanja i unapredjenja životne sredine i resursa, tj. kao deo mera ruralnog razvoja (Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede, Uprava za agrarna plaćanja, 2025).

Grafikon 13. Podsticaji u organskoj proizvodnji, mil. RSD

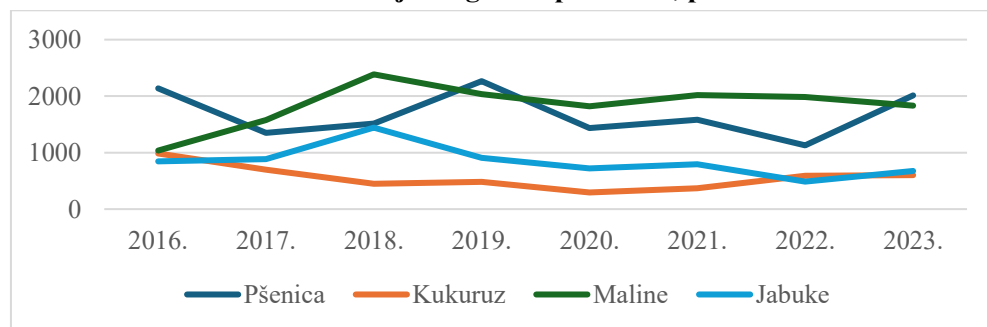
Izvor: *Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede, Organska proizvodnja (2025)*

Na osnovu Grafikona 13 zaključuje se da su podsticaji organskoj proizvodnji imali tendenciju rasta, kako ukupno, tako i odvojeno u biljnoj i stočarskoj proizvodnji, tako da su u 2023. godini dostigli svoj maksimum posmatrajući vremenski period od 2016. godine.

Grafikon 14. Organska biljna proizvodnja prema grupama proizvoda, površina u ha

Izvor: Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede, *Organska proizvodnja* (2025)

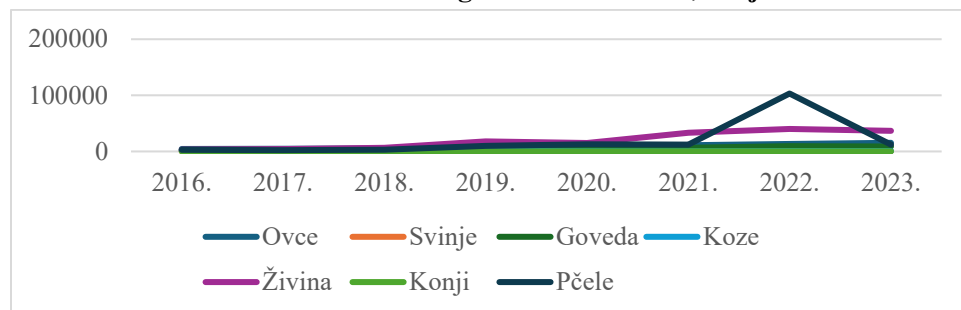
Na osnovu Grafikona 14 se zaključuje da dolazi do porasta površina pod organskom proizvodnjom, naročito voća i žitarica koje se izdvajaju nad ostalim površinama pod organskom proizvodnjom i koje su u 2023. godini dostigle najveće površine pod organskom proizvodnjom u odnosu na celokupno posmatran period od 2016. godine. Ukupna površina pod organskom biljnom proizvodnjom beleži konstantan rast od 2021. godine, što je zabeleženo i kod površina pod organskim voćem. Druge grupe proizvoda su u ovom periodu beležile oscilacije, iako većina beleži najveće površine pod zasadom u 2023. godini.

Grafikon 15. Značajni organski proizvodi, površina u ha

Izvor: Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede, *Organska proizvodnja* (2025)

Na osnovu Grafikona 15 se uočavaju znatne oscilacije u površinama pod zasadom (ha) značajnih organskih proizvoda, među kojima se izdvajaju organske maline čija je proizvodnja poslednje godine u padu, i organska pšenica čija je proizvodnja poslednje godine u porastu. Međutim, nijedna od ovih kultura nije dostigla nivo proizvodnje iz prethodnih godina, iako su podsticaji bili u porastu poslednjih godina za organsku proizvodnju.

I kod organske proizvodnje se zaključuje da se podsticaji pozitivno odražavaju na ukupne površine pod organskom proizvodnjom i značajnim grupama proizvoda, ali ne i na značajne poljoprivredne kulture.

Grafikon 16. Organsko stočarstvo, broj

Izvor: Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede, *Organska proizvodnja* (2025)

Kod organskog stočarstva se izdvajaju živina, ovce i pčele, od kojih u poslednjoj godini jedino ovce beleže porat (Grafikon 16).

Stabilna državna podrška organskom razvoju je ključna za njegov budući razvoj, a samim tim organska proizvodnja može da bude jedan od faktora ekonomskog razvoja Republike Srbije (Nikolić i dr., 2017).

ZAKLJUČAK

Pored porasta ukupnih subvencija u poljoprljivredi zabeležen je i rastući trend u ukupnim podsticajima biljnoj (ukupno, žitarice i voće), stočarskoj i organskoj proizvodnji. Podsticaji u poljoprivredi Republike Srbije, tj. njihova promena se direktno odražava na promenu ukupne poljoprivredne proizvodnje i izvoza, kao i na značajne grupacije poljoprivrednih proizvoda, tj. voće i žitarice, odnosno njihovu proizvodnju i izvoz.

Medjutim, promena u ovim podsticajima nema vidljivog delovanja i na značajne poljoprivredne proizvode poput kukuruza, pšenice, maline i jabuke. Ove poljoprivredne kulture beleže velike oscilacije u proizvodnji i izvozu u posmatranom periodu i pored toga što je zabeležen porast podsticaja dat upravo ovim kulturama. Razlog ovome može biti neadekvatna upotreba podsticaja, ali i potreba za unapred poznatim cenama i stabilnom spoljnotrgovinskom politikom što može dovesti do oscilacija u proizvodnji i izvozu, kao i mnogi drugi eksterni faktori poput vremenskih uslova, promena cena inputa, itd.

Što se tiče stočarske proizvodnje, podsticaji su imali rastući trend u posmatranom periodu što se odrazilo na porast stočarske proizvodnje, ali ne i na izvoz.

Porast podsticaja u organskoj proizvodnji se takodje pozitivno odrazio na porast pod organskim površinama značajnih grupa proizvoda, ali ne i na značajne organske proizvode, dok kod organskog stočarstva dolazi do porasta uzgoja značajnih organsko uzgajanih vrsta stoke.

Zaključuje se da je postavljena hipoteza istraživanja delimično dokazana, s obzirom da se podsticaji pozitivno odražavaju na ukupnu poljoprivrednu proizvodnju i izvoz, kao i na značajne grupacije proizvoda, poput žitarica i voća, uključujući i organsku proizvodnju, ali ne i na proizvodnju značajnih agrarnih proizvoda i njihov izvoz. Zato je potrebno uspostaviti dodatne mehanizme praćenja adekvatne upotrebe i namene

ovih vrsta podsticaja, imajući u vidu rekordne iznose podsticaja datih za najznačajnije agrane proizvode, kao i utvrditi potrebu za njihovim daljem povećanjem, koje bi bilo kontinuirano i isto dovelo do značajnih rezultata delovanja podsticaja, kao u agraru Republike Srbije.

Jedno od ograničenja ovog rada je to što su zaključci izvedeni na osnovu trenda posmatranih sekundarnih podataka u datom vremenskom periodu i što u obzir nisu uzeti drugi faktori koji mogu imati uticaj na poljoprivrednu proizvodnju i izvoz, poput klimatskih uslova u datoj godini, spoljnotrgovinska politika, cene, različiti podsticaji za različite proizvode, itd.

Preporuka za buduća istraživanja je da se ispita uticaj subvencija na poljoprivrednu proizvodnju i izvoz, uz pomoć statističkih tehnika za utvrđivanje veza. Posmatranjem većeg broja značajnih poljoprivrednih proizvoda, pored posmatranih u ovom radu, došlo bi se do potpunijeg zaključka da li postoji statistički značajan uticaj na poljoprivrednu proizvodnju i izvoz. Ova vrsta analize, pored posmatranja na nivou sektora, treba da uključi i analitičko posmatranje na nivou proizvoda. Takođe, analiza ove vrste treba da obuhvati i druge eksterne faktore, navedene u ograničenjima.

LITERATURA

- Bogdanov, N., Papić, R., & Todorović, S.** (2013). Serbia: agricultural policy development and assessment. *Strategies*, 1, 1-14.
- Bojnec, Š., & Latruffe, L.** (2013). Farm size, agricultural subsidies and farm performance in Slovenia. *Land use policy*, 32, 207-217. <https://doi.org/10.1016/j.landusepol.2012.09.016>
- Dimitrijević, M.** (2023). Trendovi u finansiranju poljoprivrede Republike Srbije. *Bankarstvo*, 52(4), 70-103.
- Dimitrijević, M.** (2024). Značaj finansiranja zadrugarstva i udruživanja za razvoj agrobiznisa Republike Srbije. *Finansije*, 79(1-3), 31-51.
- Dimitrijević, M. S., Mrdalj, V., & Leković, M.** (2025). Competitiveness of the agricultural sector of Southeast Europe: The Western Balkans vs. European union. *Ekonomika poljoprivrede*, 72(1), 255–269. <https://doi.org/10.59267/ekoPolj2501255D>
- Dimitrijević, M., Veselinović, P., & Ristić, L.** (2023). State and perspectives of agriculture development in the Western Balkan countries. *International Review*, (1-2), 90-98. 10.5937/intrev2302096D
- Đurić, K., Cvijanović, D., Prodanović, R., Čavlin, M., Kuzman, B., & Lukač Bulatović, M.** (2019). Serbian agriculture policy: Economic analysis using the PSE approach. *Sustainability*, 11(2), 309. <https://doi.org/10.3390/su11020309>
- European Commission** (2025). CAP expenditure. Preuzeto sa: https://agriculture.ec.europa.eu/data-and-analysis/financing/cap-expenditure_en (25.08.2025.)
- Garrone, M., Emmers, D., Lee, H., Olper, A., & Swinnen, J.** (2019). Subsidies and agricultural productivity in the EU. *Agricultural Economics*, 50(6), 803-817. <https://doi.org/10.1111/agec.12526>
- Grujić Vučkovski, B., Roljević Nikolić, S., & Simonović, Z.** (2019). The scope and structure of the incentives in agriculture and rural development in the Republic of Serbia. *Facta*

- Universitatis Series: Economics and Organization*, 16(3), 327-335.
<https://doi.org/10.22190/FUEO1903327G>
- ITC (2025). *Trade Map*. Preuzeto sa:
https://www.trademap.org/Product_SelProductCountry.aspx?nvp=1%7c688%7c%7c%7c%7c%7c211794%7c%7c6%7c1%7c1%7c2%7c1%7c1%7c1%7c1%7c1%7c1 (10.07.2025.)
- Kuzman, B., Djurić, K., Mitrović, L., & Prodanović, R. (2017). Agricultural budget and agriculture development in Republic of Serbia. *Ekonomika poljoprivrede*, 64(2), 515-531.
<https://doi.org/10.5937/ekoPolj1702515K>
- Mamun, A. (2024). Impact of farm subsidies on global agricultural productivity. *Agricultural Economics*, 55(2), 346-364. <https://doi.org/10.1111/agec.12823>
- Milić, D., Galić, D., & Vukoje, V. (2011). Possibilities for improvement of fruit production in Serbia. *Journal on Processing and Energy in Agriculture*, 15(1), 27-30.
- Milošević, G., Kulić, M., Đurić, Z., & Đurić, O. (2020). The taxation of agriculture in the Republic of Serbia as a factor of development of organic agriculture. *Sustainability*, 12(8), 3261. <https://doi.org/10.3390/su12083261>
- Milošević, M., & Milić, M. (2024). Uloga poljoprivrede u privrednom razvoju Republike Srbije. *Journal of Social Sciences*, 16(XVI), 97-117.
- Ministarstvo finansija (2016-2025). *Zakon o budžetu*, Preuzeto sa:
<https://www.mfin.gov.rs/propisi/zakoni> (12.07.2025.)
- Ministarstvo finansija (2025). *Pregled isplaćenih podsticaja po šiframa biljnih kultura*, Interni dokument.
- Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede - Uprava za agrarna plaćanja (2025). *Uredbe o raspodeli podsticaja u poljoprivredi i ruralnom razvoju*. Preuzeto sa:
<https://uap.gov.rs/sve-uredbe/> (10.07.2025.)
- Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede (2025). *Organska proizvodnja*, Preuzeto sa:
<https://www.minpolj.gov.rs/%d0%be%d1%80%d0%b3%d0%b0%d0%bd%d1%81%d0%ba%d0%b0-%d0%bf%d1%80%d0%be%d0%b8%d0%b7%d0%b2%d0%be%d0%b4%d1%9a%d0%b0/> (12.07.2025.)
- Mitrović, S., Mitrović, A., & Cogoljević, M. (2017). Contribution of Agriculture to the Development of Serbia. *Ekonomika poljoprivrede*, 64(2), 805-819.
<https://doi.org/10.5937/ekoPolj1702805M>
- Munćan, P., & Božić, D. (2013). The effects of input subsidies on field crop production in Serbia. *Ekonomika poljoprivrede*, 60(3), 585-594.
- Nikolić, S. R., Vuković, P., & Grujić, B. (2017). Measures to support the development of organic farming in the EU and Serbia. *Економика пољопривреде*, 64(1), 323-337.
<https://doi.org/10.5937/ekoPolj1701323R>
- Očić, V., Grgić, Z., Batelja Lodeta, K., & Šakić Bobić, B. (2018). The impact of subsidies on agricultural income in The Republic of Croatia. *Poljoprivreda*, 24(2), 57-62. <https://doi.org/10.18047/poljo.24.2.8>
- RZS (2023). *Ekonomski računi poljoprivrede 2023*. Preuzeto sa:
<https://www.stat.gov.rs/publikacije/publication/?p=15954&tip=10> (11.07.2025.)
- RZS (2024). *Statistički godišnjak 2024*, Preuzeto sa:
<https://www.stat.gov.rs/publikacije/publication/?p=15984&tip=2> (11.07.2025.)
- Šeremešić, S., Dolijanović, Ž., Tomaš Simin, M., Milašinović Šeremešić, M., Vojnov, B., Brankov, T., & Rajković, M. (2024). Articulating organic agriculture and sustainable development goals: Serbia case study. *Sustainability*, 16(5), 1842.
<https://doi.org/10.3390/su16051842>

- Simin, M. T., Rodić, V., & Glavaš-Trbić, D.** (2019). Organic agriculture as an indicator of sustainable agricultural development: Serbia in focus. *Економика пољопривреде*, 66(1), 265-280. <https://doi.org/10.5937/ekoPolj1901265T>
- Stojanović, Ž.** (2022). Agriculture in Serbia. *The Geography of Serbia: Nature, People, Economy*, 199-206.
- Tomaš Simin, M., Milić, D., Novaković, D., Zekić, V., & Novaković, T.** (2024). Organic agriculture in focus: exploring Serbian producers' views on the common agricultural policy and the national agrarian policy. *Sustainability*, 16(11), 4559. <https://doi.org/10.3390/su16114559>
- Tong, L. A., Pham, C. S., & Ulubaşoğlu, M. A.** (2019). The effects of farm subsidies on farm exports in the United States. *American Journal of Agricultural Economics*, 101(4), 1277-1304. <https://doi.org/10.1093/ajae/aay112>
- Trendov, N., Olagunju, K., & Pesevski, M.** (2017). Are agricultural subsidies efficient tool for agricultural sector of the Republic of Macedonia. *Bulgarian Journal of Agricultural Science*, 23(3), 363-369.
- Van Arendonk, A.** (2015). The development of the share of agriculture in GDP and employment. A case study of China, Indonesia, the Netherlands and the United States. Master's Thesis, Wageningen University, Wageningen, The Netherlands.
- Vojarova, I. K., & Kotulic, R.** (2016). Quantification of the Effect of Subsidies on the Production Performance of the Slovak Agriculture. *Procedia Economics and Finance*, 39, 298-304. [https://doi.org/10.1016/S2212-5671\(16\)30327-6](https://doi.org/10.1016/S2212-5671(16)30327-6)
- WDI** (2025). *World Development Indicators*. Preuzeto sa: <https://databank.worldbank.org/source/world-development-indicators> (10.07.2025.)
- Zubovic, J., & Jovanovic, O.** (2021). Incentives in Agricultural Production as a Way to Improve Food Security: Theoretical and Empirical Analysis for Serbia. In: Erokhin, V., Tianming, G., Andrei, J.V. (eds.) *Shifting Patterns of Agricultural Trade* (373-392). Springer, Singapore. https://doi.org/10.1007/978-981-16-3260-0_15

ZAHVALNICA

Zahvaljujem se Upravi za agrarna plaćanja Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede na dostavljenim podacima u vidu internih dokumenta Ministarstva finansija o Pregledu isplaćenih podsticaja po šiframa biljnih kultura, kao i Ministarstvu finansija Republike Srbije na obezbeđenim podacima.

THE IMPORTANCE OF INCENTIVES FOR AGRICULTURAL DEVELOPMENT OF THE REPUBLIC OF SERBIA

Miloš DIMITRIJEVIĆ

Abstract

Bearing in mind that agriculture is a very important sector of the economic development of the Republic of Serbia, agricultural incentives are extremely important. Direct payments have the biggest share in these incentives, and within them incentives for livestock. Although plant production dominates in relation to livestock, the incentives for livestock are significantly higher. The movement of incentives for plant production, livestock and organic production in relation to their production and export was observed using a comparative method. It was established that the trend of increasing incentives in agriculture is reflected in agricultural production and export. Changes in incentives are reflected in plant production and export, while this is not the case with more important plant products. Incentives for livestock are reflected in production, but not in exports. Incentives for organic production led to an increase in the area under organic production, but not in the production of essential organic products. Therefore, adequate mechanisms for dedicated monitoring of incentives, as well as their continuous increase, are recommended in order to achieve the desired results.

Keywords: *incentives in agriculture, agricultural production, export, Republic of Serbia*